

տրեւելով հոգեկան տազնապններուն պատահաւոր՝ ֆրոյտ մեթոտաբար հաւաքած է բազմաթիւ իրողութիւններ և համբաւաւոր դասաւորութեամբ մեկնած է զանոնք: Պրոյէկտ և ֆրոյտ աշակերտած են Շարքոյի:

*
* *

Հոգեվերլուծումը, հոգւոյն ալքերուն պրպտումն է, խղճի քննութիւն մը: Եւրոքննի կը պատահի որ անհրաժեշտ բառէն տարբեր բառ մը կ'առարարենք (բառասխալ — lapsus), տեսած բառերնէս տարբեր բառ մը կը կարդանք (սխալ ընթերցում), տարբեր բառ մը կը լսենք, բառ մը մտքերնիս չի գար, թէն գիտենք, կը փնտռենք ընչ առաջ ձեռքերնիս զրտնուած կամ տեսած առարկայ մը:

Ինչպէս բացատրել այս երևոյթները: Հոգեբան մը պիտի ըսէ՝ յոգնութեան, ցրուածութեան աղբիւնք է: Հոգեվերլուծողը պիտի ըսէ՝ անգիտակից կեանք մը կ'ապրի այդ երևոյթներու ետին և ատենցմով կարող ենք բացատրել անհատին ներաշխարհը:

Անգիտակցութիւնը կը յայտնուի նոյնպէս երազներուն մէջ: Երազն ալ իմաստ մ'ունի կ'ըսէ ֆրոյտ: Երազին տարբերն ալ օրէնքի մը համաձայն կը միանան, կը զործեն: Քրոնի ատեն մեր էութեան անծանօթ խորքերուն մէջ կը զործեն մեր բաղձանքները, մեր ձգտումները, մեր պէտքերը: Երբեմն գիտակցութեան մէջ կը յայտնուին և քունի մէջ անոնց իրականացումը կը տեսնենք: Երազը պահապանն է քունին, եթէ չերազէինք, հոգեկան կեանքի ուկէանին խորքերուն յուզումներէն պիտի արթննայինք¹:

Մանուկը կ'երազէ օրուան փափաքներուն և խոստումներուն իրականացումը: Չափահասին երազը չի համապատասխաներ օրուան կեանքին, երազողը կ'անգիտանայ տարբերուն ներկայացմանը, տար-

բեր՝ որոնք կը յայտնեն անգիտակից կեանքը, հոգւոյն էութիւնը: Չափահասին երազը կազմող տարրերը կը հանդիպին եսին հակաշիրին, գրաքննութեան մը, որ կ'եղանակաւորէ զանոնք: Աւելութիւն, վրէժխնդրութիւն սիրուած անձերու հանդէպ զարմանալի պիտի թուին երազողին, որ պիտի պնդէ այդ զգացումներուն հակառակ՝ գորով տածելը երազի մէջ մահացուցած անձերուն: Ո՛չ պիտի պատասխանէ ֆրոյտ, անգիտակից կեանքը թե՛րևս հակառակ երենայ գիտակից կեանքի մը, բայց այդ անգիտակից կեանքը կը մատնանշէ մեր մէջ գոյութիւն ունեցող խորք մը²:

Մեր անգիտակցութեան անխոստովանելի կողմերը, երազներուն թաքուն տարրերը, կ'արտայայտուին խորհրդանշերով: Կը բաւէ ճանչնալ անհատին ապրած պարագաները, երազելէն առաջ օտոցած տպաւորութիւնները, երազներու խորհրդանշանները՝ մեկնելու համար այդ երազները և հետեւաբար ճանչնալու երազատեան ներքին բաղձանքները:

Հոգեվերլուծումը ջլախտներու ուսումնասիրութեամբ կը քննէ անգիտակցութիւնը: Ենթակայ մը սեւեռուն գաղափար մը ունի, նախանձէ կը տանջուի, ուրիշ մը ձեռքերը լուակն սովորութիւնն ունի, մէկ կը նոյն տեղը նստելու սովորութիւնը, չ'ուզեր այս ինչ փողոցէն անցնիլ: Հոգեբույժը պիտի փնտռէ ժառանգական և ստացական ախտանշներ: Ֆրոյտ կարեւորութիւն ընծայելով ժառանգական նախնի թացներու՝ ջլախտին աւելի մօտաւոր և անձնական ծագում մը կը վերագրէ: Անգիտակիցէն կը մեկնին ջլախտային դրողութիւնն ու ներկայացումները: Հոգեվերլուծողը վեր հանելով թաքուն կողմերը՝ ենթակային գիտակցութեան մարզին մէջ կը բերէ զանոնք: Ախտաբանական անգիտակիցը գիտակցութեան փոխելով կը բուժուի ջլախտի շատ մը ախտեր:

Քննենք պահ մը՝ այս երևոյթներուն

1. Freud: Intr. à la Psych. p. 184.

2. Freud, Le Rêve et son interprétation p. 188.

մեքենականութիւնը: Պրոյտի համեմատ անգիտակից կեանքը կը սնանի ինքնապահպանման և տեսակի պահպանման կենսական ոյժերով: Փորձառութիւնը ցոյց կու տայ որ այդ ոյժերու գիտակցութեան մարզին մէջ մուտքը վտանգաւոր է բաւական և թէ ընկերային ու բարոյական կեանքի կաշկանդումները կ'արգիլեն առնոց արտայայտումը: Պայքար մը կայ գիտակցութեան և անգիտակցութեան միջև, մէկը ետ կը մղէ մեր եսասէր բնազդները, միւսը կը ձգտի արտայայտուելու: Դաստիարակութիւնն ու անձնական ճիգը կը յաջողին անգիտակցութեան խորերը թաղել որքան ատեն որ բնականոն վիճակը մ'ունի ենթական: Ընդ ու օրինակ պատնէշ մը կը կազմեն բնազդներու ողորմին դէմ: Երբ անգիտակցութեան ոյժը կը զօրանայ, պատնէշը կը խորտակուի, բնազդները կ'ողողեն գիտակցութեան դաշտը, ջլաքարութիւնը կը յայտնուի զանազան ձևերով: Եւրոպական տկարացում libidոն պահանջներուն ծայրայեղութեան կ'ընկերանայ: Այս գաղափարը նախապէս ունեցած են Շարքոյ, Պրոյէր և Շրոտաք¹:

Ախտազննութիւն և փսխաբանութեան կը հետևի դարմանումը ջլախտաւորութեան: Ենթակային ներքին կեանքը պատկերացնել իր առջև, անգիտակիցը գիտակցութեան բերել, Թաքուն կողմերը մերկացնել տալ: Հոգեբոյժները կը ծածկէին ենթակայէն փսխտելու պատճառները, ու ջաղրութիւնը կը դարձնէին տարբեր կետերու վրայ: Պրոյտ կը հրափրէ ջլախտաւորը գտնելու հիւանդութեան ծագումն ու արմատը: Հոգեբոյժը կը դիմէ քննածութեան (hypnose), Պրոյտ կ'ըսէ թէ «հոգեվերլուծումը սկսաւ այն օրէն» երբ բժիշկը հրաժարեցաւ քննածութեան ենթարկելէ: Հոս կը տարբերի Պրոյէրի գաղափարէն:

*
* *

Յաճախ իրողութիւններու դասաւորումէն և օրէնքներու խմբագրութենէն չբաւականանալով՝ գիտուններ բնագանցական

դրութիւն մը կը կերտեն: Դրական գիտութիւնը կը վերջանայ դրութեամբ մը, որ կը բռնադատէ իր կարգին, իրողութիւնները: Խմաստասէր միտքեր և գիտուններ աւելի օգտակար պիտի ըլլային գիտութեան և պիտի սատարէին մարդկային մտքի յառաջդիմութեան՝ եթէ հետազոտութեան մեթոդները կատարելագործէին փոխանակ տարագներու մէջ պարփակուելու: Քլոտ Պեռնարի մը, Բասթօռի մը անկեղծութիւնը հազուագիւտ է, որոնք միշտ կը վերացնէին իրենց գիտերը:

Պրոյտ զերծ չէ մնացած դրութիւն մը ստեղծելու և իրողութիւնները յարմարեցնելու սխալէն: Հոգեվերլուծման մեթոտին հետ բացատրած է անգիտակցութեան տեսութիւն մը, սահմանափակելով մեր գիտակցական կեանքը՝ հոգեկան աշխարհի բովանդակ գործունէութիւնը վարուած կը նկատէ միակ սկզբունքով մը:

Անգիտակիցը մեծ դեր կը խաղայ մեր կեանքի մէջ, բայց ոչ տիրապետող դեր մը, ինչպէս կը պնդեն Պրոյտ և աշակերտները: Լիբոն և գրչի վրէպները անգիտակիցին խանգարումին են: Ինչո՞ւ այդ վրէպները և ոչ ուրիշները: Ուժական անգիտակիցը, որ կը կայանայ թագուն ձգտումներու մէջ, կ'անդրադառնայ գիտակցական կեանքի մէջ: Յաճախ չենք կրնար բացատրել մեր համակրութեան և հակակրութեան պատճառները, բմբռնել ընկերային, կրօնական դասանքներու ընտրութիւնը: Խտէլները կ'ապրին հոգւոյն մէջ շարունակաբար վերակազմուելով, վերածնելով: Հոգեկան այս համադրումներուն կը մասնակցի անգիտակիցը գիտակցութեան չափ: Պրոյտ կը հաստատէ ընդհանրապէս գիտակցութեան դերին սահմանափակ ըլլալը: Լայպնից կ'ապացուցանէր որ հոգեկան գործունէութիւնը կ'որոգ մ'ունի և ջրլանակ մը որ գիտակցութենէն դուրս կը մնայ: Գիտակից կորիզին շուրջ կը յաճին մեր ձգտումներու:

1. Drs. Laforgue et Allendy: La Psychanalyse et les Névroses p. 3 Payot.

համաստեղութիւնները, Այդ կորիզն է որ կեանք կուտայ շրջանակի մոլորակներուն:

Կորսուած առարկայի մը անգիտակից պատճառն է, Ֆրոյտի համեմատ, այդ առարկային անշահեկան դառնալը: Ուրեմն դրամապանակ մը կորսնցնողը ալ չի հետաքրքրուիր դրամով: Սիրած անհատի մը տուած նուէրին կորուստը այդ անհատին հանդէպ սիրոյ նուազութիւն ցոյց կուտայ հոգեվերլուծման համեմատ: Ֆրոյտ ամէն գործունէութեան տակ կը գտնէ թաքուն՝ սեռականութիւնը: Հոգեկան բարդ կեանքը այդքան պարզ չէ սակայն:

Հոգեվերլուծումը կ'ենթադրէ թէ երազը վանուած բաղձանքի մը իրականացումն է, կը սնանի անգիտակիցին մէջ անծանօթ ձգտումներով և կը յայտնէ անհատին ներքին կեանքը: Այս անգիտակիցին ծագումը շատ հեռաւոր է, երախայա-

կան կեանքէն կը սկսի: Ֆրոյտ կը մոռնայ որ ամէն երազ անգիտակից չէ, տարբեր մօտաւոր տպաւորութիւններու արդիւնք են: Երազին կորիզը նոր է, ոչ թէ տարեւոր: Պատկերներու անկանոնութեան պատճառը ուշադրութեան և բանականութեան բացակայութիւնն է: Զուտ բարոյական վիշտեր կան, ուրախութիւններ կը ծնին՝ որոնք ոչինչ ունին մեր զգայարաններուն հետ, ոչինչ անցեալ կեանքի հետ: Անշուշտ անուրանալի է անգիտակիցին վերազարթնումը մեր երազներուն, մեր գիտակցութեան, հիւանդներու զառանցանքներուն մէջ: Հոգեբանութիւնը կ'ընդունի արդէն թէ ոչինչ կը կորսուի մեր տպաւորութիւններէն: Ասոնք կը մնան գիտակցութեան մէջ յարմար առթիւ արտայայտուելու համար:

(Շարունակելի)

ԳԱՐԻԿԵԱՆ

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

ՀԱՅ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԿՕՄՊՕԶԻՏՈՐՆԵՐ

(20-րդ դար)

Լ Ե Ն Ծ Ն Ա Կ Ա Ն

(Շարունակութիւն տես Բազմավէպ, 1926 էջ 207)

Է. ՆԻԿ. ՏԻԳՐԱՆԵՍՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

... Ն. Տիգրանեանի առանձին տետրակներով հրատարակած եղանակներից առաջինն անանուամ է Եանեազ (Պարսկական Ֆանտազիա) և երկրորդը հեյդարի Այս երկու եղանակներն էլ պարսկական երաժշտութեան մէջ բունում են եթէ ոչ առաջնակարգ, գոնէ աչքի ընկնող տեղ: Սրանք մասն են կազմում պարսկական, կամ աւելի ճիշտն ասած՝ արևելեան երաժշտական ստեղծագործութիւնների այն սահմանն ընտանիքի, որոնք այնքան անհամար են, այնքան ինքնուրոյն ու գեղեցիկ:

Պարսկական համանման եղանակների մի ամբողջացումն անանուամ է դաստգեան: Ամեն մի դաստգեանն ունի իր մուղամմարները: Արևելեան երաժշտները միաժամանակ ամբողջ դաստգեաններ առհասարակ չեն նագում ու երգում, այլ երգի ու երաժշտութեան նիւթ ընտրում են միայն մուղամմարները: Այս մուղամ-